Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry (SRTL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunnon hallituksen esityksestä.

SRTL on noin 6 000:n rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatehtävissä vuodesta 1956 lähtien palvelleiden kriisinhallintaveteraanien perustamien yhdistysten muodostama itsenäinen maanpuolustus- ja veteraanijärjestö. Kaikkiaan suomalaisia on osallistunut operaatioihin puolustusvoimien palkatusta henkilöstöstä ja reserviläisistä sekä erikseen nimetyistä asepalvelusta suorittamattomista henkilöistä yli 50 000 lähtijää.

SRTL:n mielestä hallituksen esitykset on hyvin ja perustellusti valmisteltu. Haluamme kuitenkin tuoda lausunnossamme esille seuraavaa.

Viittaamme 24.2.2021 työryhmämietinnöstä antamaamme lausuntoon. Siinä olevan nykytila-arvion mukaan puolustusvoimien joukko-osastoissa ja kriisinhallintajoukoissa suoritetaan vuosittain noin 3 000 sotilasrikosten esitutkintaa. Esitutkinta voidaan siirtää myös Pääesikunnan oikeudellisen osaston tai poliisin suoritettavaksi. Pääesikunnan oikeudellinen osasto suorittaa vuosittain noin 100 esitutkintaa.

Suomalaiseen kriisinhallintaorganisaatioon voi kriisinhallintalain (211/2006) 5 §:n mukaan kuulua kriisinhallintajoukkoja, erillisiä yksiköitä ja yksittäisiä henkilöitä. Kriisinhallintaorganisaatio kuuluu puolustusvoimiin ja on Pääesikunnan alainen.

Esitutkinnan edellytysten selvittäminen ja esitutkinnan toimittaminen on kurinpitoesimiehen vastuulla. Esitutkinnan toimittamisesta huolehtii kurinpitoesimies, jonka alaisessa joukossa tai hallintoyksikössä rikos on tehty tai rikoksesta epäilty palvelee. Esitutkinnan toimittamisesta voi tarvittaessa huolehtia myös ylempi kurinpitoesimies. Esitutkinnan toimittamisesta huolehtiva virkamies toimii samalla tutkinnanjohtajana tai määrää alaisensa tutkinnanjohtajaksi. Mietinnössä todetaan lisäksi, että kurinpitoesimiehet tukeutuvat käytännössä aina etenkin vakavampien rikosten esitutkinnan käynnistämispäätöksiä tehdessään sotilaslakimiehiin.

Käytännössä joukko-osastoissa ei ole osaamista esitutkinnan edellyttämiin toimenpiteisiin. Kriisinhallintaorganisaatioon kuuluvassa rauhanturvajoukossa kurinpitoesimiehenä toimii yleensä kriisinhallintajoukon komentaja ja kriisinhallintajoukossa palvelee useimmiten myös sotilaslakimies. Rauhanturvajoukossa on siten yleensä riittävä osaaminen esitutkinnan toimittamista varten. Sen sijaan erillisissä yksiköissä ja yksittäisten henkilöiden osalta kurinpitoesimies ja sotilaslakimies eivät useimmiten palvele samassa

kriisinhallintaorganisaation osassa tai edes operaation toimialueella vaan Suomessa, operaatiosta vastaavan puolustushaaran esikunnassa tai Pääesikunnassa. Tätä voidaan pitää epäkohtana rikoksesta epäillyn kuulemisen ja oikeusavun toteutumisen kannalta.

SRTL:n mielestä ongelmallisena joissain tapauksissa voidaan riippumattomuuden näkökulmasta pitää erityisesti sitä, että osasta tutkinnanjohtajalle normaalisti kuuluvista tehtävistä huolehtii rikoksesta epäillyn suoranainen sotilasesimies.

Lisäksi todetaan seuraavaa. Pääesikunnan esitutkintaa suorittavilla virkamiehillä on käytössään virkamerkit, mutta niistä ei tällä hetkellä säädetä laissa. Virkamerkki on olennainen tekijä rikostutkintaa suorittavan virkamiehen tunnistamisessa, koska he eivät käytä tehtävässään virkapukua. SRTL:n mielestä Suomesta operaation toimialueelle lähetettävien esitutkintaviranomaisten virkamerkki on perusteltu erityisesti tiedonsaannin turvaamiseksi, jos esitutkinnan kohteena olisi kriisinhallintaorganisaation operatiivisessa tiedustelussa harjoitettu toiminta.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry.

Mauri Koskela, puheenjohtaja

Juha Jalkanen, johtava lakimies